

СТАНОВИЩЕ

за дисертационен труд на проф. д-р Надя Георгиева Бояджиева за присъждане на научна степен „доктор на науките“ по научна специалност

3.6. Право (Международно право и международни отношения)

от проф. д-р Динко Георгиев Динков – катедра „Международни отношения“,
Университет за национално и световно стопанство - София

Представяне на докторантката:

Авторката на предложения на вниманието на научното жури дисертационен труд Надя Георгиева Бояджиева е дългогодишен преподавател в юридическия факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ и от 2013 г. е професор по международно право и международни отношения. Тя е магистър и доктор по история на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ и магистър по право на Нов български университет. Провела е много специализации в САЩ, Германия, Русия, Швеция, Унгария и др. Тя има много публикации в областта на международните отношения, военните съюзи, еволюцията на системите за сигурност, международни конфликти, мироопазване, права на човека и др. други публикации. Свързани с темата на дисертацията проф. д-р Надя Георгиева Бояджиева има публикувани две монографични изследвания. Съдържанието на дисертационния труд е коректно отразено в автореферата.

Материалите по защитата са добре оформени и членовете на научното жури, както и други заинтересовани са улеснени в използването им. Те доказват, че проф. д-р Надя Георгиева Бояджиева е изграден специалист по темата на дисертацията и намира основание да претендира, че е дала своите приноси за осмисляне на международните отношения като вид обществени отношения и по конкретно на особеното им състояние в периода на „студената война“.

Бележки по актуалността, обхвата и значимостта на дисертацията

В представената за защита дисертация се проследява изпадането и развитието на международните отношения в особено състояние след Втората световна война. Въпреки широкото съгласие, че тази особена международна система беше изпратена в историята, все още по много въпроси за причините, генезиса, утвърждаването и преодоляването на това особено състояние споровете продължават. В тази двуполюсна система се стигна до абсурдното положение на взаимно осигурено унищожение и двете подсистеми продължиха надпреварата във въоръжаването и създадоха потенциали за многократно унищожение на всичко живо на земята, а еднократно е достатъчно. Силното идеологизиране на международните отношения през втората половина на XX век и създадените в този контекст стереотипи за осмисляне на процесите в международните отношения продължават да пречат на релевантна оценка за фактите и събитията през този период. Затова изследвания като тези на проф. д-р Надя Георгиева Бояджиева дават принос за доближаване до истините. Във въведение, осем глави, заключение и приложения дисертацията обхваща много аспекти, основни исторически факти и опити за международно-правно регулиране в условията на високо напрежение в международните отношения. В този смисъл дисертацията е значим труд за по-доброто разбиране на този период от историята на международните отношения, обозначаван с зададения от американския журналист Уолтър Липман през 1947 г. термин „студена война“.

Представеното изследване прекрива границите на докторска дисертация, която предполага фокусиране върху определена теза. Трудът по-скоро има характеристики на учебно пособие за изучаване на историята на международните отношения през втората половина на XX век.

Научни достойнства на дисертационния труд и критични бележки

В представения труд, в който се използват предимно методите на историческите изследвания, са събрани основните исторически факти, придаващи характеристиките на международните отношения и особеното им състояние след края на Втората световна война. В тази дисертация има потребност от по-добро фокусиране върху теза, подобаваща на дисертация

за придобиване на научна степен „доктор на юридическите науки“. Считам, че заглавието не предполага включването на първите три и последната глава в този им вид. Би могло във въведението или в една първа глава да се очертаят основните теоретични подходи, използвани за осмисляне на същността и съдържанието на обозначаваните с понятието „студена война“ събитията в международните отношения. Намирам за неудачна дефиницията за международни отношения, на която стъпва авторката за осмисляне на фактите в обособения период. Според нея „Като особена форма на обществените отношения, международните отношения (МО) възникват в процеса на външнополитическата дейност на държавите, както и на международните организации и недържавните участници в международната политика, проявяват се в международни политически събития, процеси, проблеми, ситуации. Като сложно обществено явление, МО включват в себе си политически, икономически, военни, стратегически, хуманитарни, културни и други взаимоотношения, сред които преобладаващо място заемат междудържавните отношения“. Това съждение издава, че дисертацията остава в плен на държаво-центристкото разбиране, или че международните отношения са междудържавни отношения. А точно в периода на „студената война“ теориите за този вид обществени отношения убедително вникнаха и обобщиха, че международните отношения са сложно взаимодействие между обществените отношения в различни социални общности. Насоките в развитието на международните отношения в годините на „студената война“ се определяха от отношенията между системи от държави. В този период се зародиха и принципно нови субекти на международни отношения. Само да споменем неправителствените международни организации, транснационалните корпорации, в рамките на които се утвърждаваше ново международно разделение на труда и т.н.

Иначе докторантката добре е проследила подробностите, довели до утвърждаване на двуполюсния модел на международна система и обособяването на етапи на изостряне и разведряване в отношенията между двете подсистеми в Ялтенската международна система. Достойнствата на тази дисертация биха се увеличили ако бяха направени по-синтезирани обобщения, свързани с ролята на отношенията между САЩ и СССР и между

НАТО и Варшавския договор в придаването на характеристиките на международните отношения в периода на „студената война“.

Достойнство на дисертацията и мобилизирането на огромен брой източници на различни езици. Видимо във формирането на позициите на авторката особена роля са изиграли документи и изследвания от САЩ и Русия. Струва ми се, че някои от тях не са върхови проникновения в процесите и явленията в периода на студената война. Много са обременени от предубеждения и политически предразсъдъци. От края на ХХ в. някои започнаха да се изживяват като победители, други са считани за победени. „Студената война“ беше чудовище на два крака. И двата спореци модела на обществено развитие дадоха своите приноси за изпадане на международните отношения в особено състояние и бяха пропилены много възможности за по-рационално използване на ресурсите, с които разполага човечеството. Считам, че никой не е невинен и от такива позиции би трябвало да се изучава „студената война“.

На тази дисертация би прилягало по целенасочено внимание към международни многостранни и двустранни договори от времето на студената война като източници на правото. Разглеждането на договори като Устава на ООН, някои конвенции, САЛТ 1 и САЛТ 2 и др. не е подчинено на заглавието. Странно, но в изложението не открих нищо за Договора за противоракетната отбрана между САЩ и СССР, който се превърна в основа на стратегическата стабилност. Пренебрегването на този договор не е добър атестат за изследовател на международните отношения в годините на „студената война“.

Оценка за приносите на дисертационния труд

Докторантката не е формулирала свои претенции за приноси към изследванията на международните отношения в избрания от нея период. Дисертационният труд трябва да бъде забелязан от други изследователи и от приемащите политически решения както и от изследователите на българската външна политика и намирам основание за признаване на следните приноси:

1. За първи път български изследовател мобилизира огромен обем исторически факти, анализира ги и прави изводи, допълващи картината и оценките за „студената война“.
2. Представя постиженията на много автори във вникването в същността на това явление в международните отношения.
3. Със свои констатации, оценки и изводи провокира реакции у четящите нейния труд. Това оценявам високо като неин принос, защото едва ли някой може да претендира за последната дума по определяне мястото и ролята на събитията от времето на разглеждания период в историята на международните отношения и за ролята им в развитието на международно-правните регулации.

Заклучение

С представения дисертационен труд проф. д-р Надя Георгиева Бояджиева доказва, че е изграден специалист в областта на историята и теорията на международните отношения и при вникването проявява качества на коректен изследовател. Различни части на изложението са безспорни, други пораждаат възражения. Считам, че най-добрият начин научното жури да насърчи провокираните с тази дисертация дискусии е да подкрепи аспирациите на проф. д-р Надя Георгиева Бояджиева за присъждане на научна степен „доктор на науките“ по научна специалност 3.6. Право (Международно право и международни отношения) . Призовавам и останалите членове на журито да го сторят.

25 април 2017 г.

/проф. д-р Динко Динков/